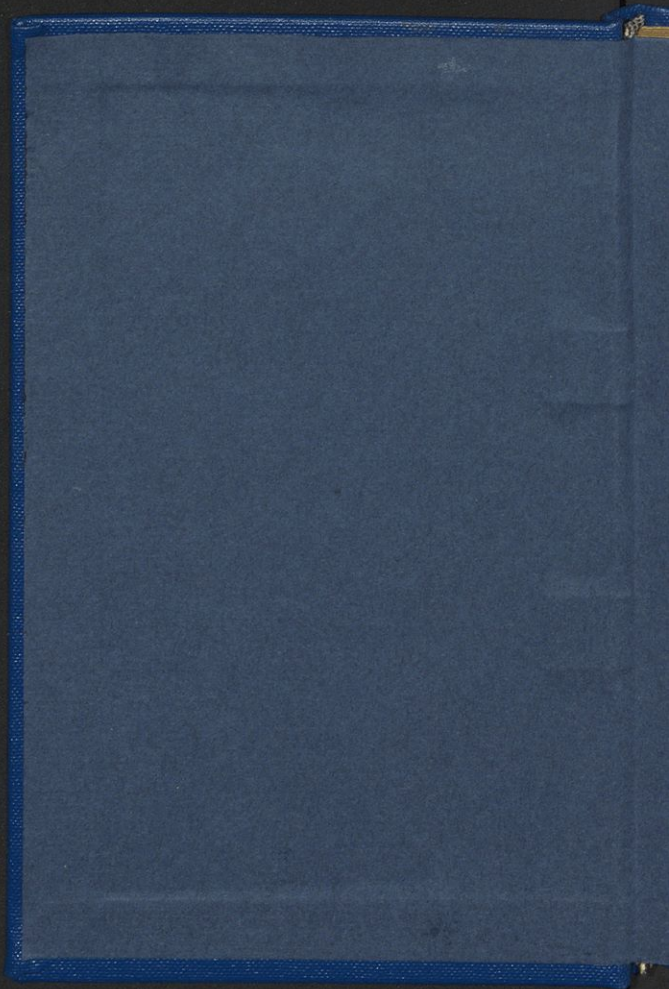

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

GS 0 33 117

2

37117 II, B, g, 192
12

Učenke

v petih delih sveta.

Spisala

Elizabetha Berthet

prevél

Anton Sušnik.

(Francoska akademija odlikovala je to delo z nagrado
«Monthyon» v znesku 10000 frankov.)

II. zvezek.

Ljubljana.

Založil in prodaja J. Giontini v Ljubljani.

1887.

030026217

Tiskala Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani.

Sita, mala Hindostanka.

I.

Ženska v Vzhodnji Indiji. — Napredna stranka. — Mlada Indija in babu*. — Angleška šola. — Fakir in romar. — Gnjev bogeka, zvan Kali.

Sem, ali prav za prav bila sem učenka. Kedó bi bil kaj tacega verjel pri nas pred tridesetimi leti?

Brahmanizem, naše veroizpovedanje, odsoja žene k nevednosti in k slepi pokorščini do moža. Po njegovih načelih zgubi ženska, ki se uči pisati in čitati, pravice svoje kaste (vrsta stanú) in spada potem v vrsto polsužnjev ali parijev. Slednjim ne dá nihče ni vode ni ognja, in domače ljudstvo ž njimi ravna skoro takó, kakor so v Evropi ravnali z malomočnimi v srednjem veku.

Ker sem zdaj kristijanka, morem torej lahko izpovedati, da brahminska vera dela razširjenji omike neprestopne ovire. Ta vera ali veroizpovedanje, ki deli prebivalstvo v razrede (vrste) ali kaste vsled svojega smeš-

* bábu = gospod.

nega bajeslovja, svojih malikovalskih bogekov s štirimi rokami in več glavami in s častnjem tajne boginje smrti, po imeni Kali, v obče sè svojim slepim in krvoločnim fanatizmom (prenapetostjo) zabranjuje Hinde, da bi se otresli starega barbarstva ter vstopili v vrsto omikanih narodov.

Za naših dnij se v Vzhodnji Indiji, kojo vladajo Angleži, začinja širiti pravo izobraženje. Sama sem skusila, kako silno si evropske nravi klestijo pot med prebivalstvom ob Gangovih obalah.

Porodila sem se v Kalkutti, glavnem mestu Vzhodnje Indije, v mestnem oddelku, Črno mesto nazivljenem, ko so nasprotno evropski oddelek mesta poimenovali Belo mesto. Nekdaj so v Črnem mestu prebivali izključivo domačini; zidano je bilo slabo in zunanosti zeló gnjusne. Toda časoma mestu podrtih in umazanih koč vzraščajo lepše hiše, koje se pa ne mogó meriti z angleškimi letovišči, okroženimi z verandami in razkošnimi vrtovi, vender se precej ločijo od starih stavb. Take stavbe so tudi navadno lastnina bogatih občanov tujih, koji so si sè sorodstvom, trgovino ali drugo dotiko z Evropejci prisvojili nektere nazore in njihove običaje. Ti takozvani bábu stojé v čelu napredka, in jedenkrat se jim

možno posreči premeniti notranji položaj in podobo Vzhodnje Indije.

Moj oče, trgovec, je spadal tudi med imovite babu Črnega mesta, bil je lastnik nekoliko ladij ter je pošiljal blago iz Kalkutte v Madras. Zavaljo tega je moral občevati z angleškimi trgovci, koji so ga jako spoštovali in čislali. Stanovali smo v poslopji, zgradjenem popolnem tako kot so angleška na bregu Huglyja, zapadni strugi veletoka Ganga tekočega poleg Kalkutte. Skoro vsa naša hiša je bila opravljena z evropskim pohištvo. Gostili smo tu očetove sodruge z njihovimi rodbinami vred in vsak bo priznal, da smo vže s tem grešili zoper predsodke naših sorojakov.

Moj oče je bil član napredne stranke, ki se je nazivljala «Mlada Indija» ter se silno trudila o preporod hindskega roda. Nazore, koje je hotel razširjati med ljudstvom, gojil je najpred v svoji rodbini.

Moja mati, moje mlajše sestre in jaz živele smo po angleškem običaji ter se prav nič nismo brigale za pravila naše kaste. Vender se očitno nismo odpovedale brahmanizmu zaradi znanih političnih ozirov, toda s popolnim prepričanjem smo zaničevale gnjusne obrede, koje tā vera zapoveduje. Kedarkoli so podobo malikovalske boginje

Kali nesli po mestu v sprevedu krvavečih privržencev, smo se mi vselej poskrile. Nikoli se nismo udeleževale suttij, koje so se vender vršile v kljub prepovedi Angličanov. Suttija je tisti strašni običaj, ki predpisuje živo vdovo sežgati na mrtvem možu. Konečno smo si zakrivale oči, ko smo ugledale skozi okno po Gangu k morji pluti mrliča, koje v reko meče najnižji vrsta Hindov, misleč, da po sveti reki najpred pridejo v brahminska nebesa.

Moj oče je z veliko skrbljivostjo vzdrževal prijateljstvo med domačim prebivalstvom, a klanjal se je, kakor vsi babu, uplivu novih nazorov.

V nekterem oziru ni hotela «Mlada Indija» dovoliti nobenih predprav. Njeno prvo načelo je bilo, da provedejo, da bi vdov ne sežigali in da bi se zopet smele možiti.

Drugo načelo je bila želja, da bi vsak oče mogel svoje hčere takó vzgojevati, kakor to njemu ugaja in želi. Te dve zadevi uresničiti je bil prvi namen «Mlade Indije», in vlada angleška jo je tudi v tem močno podpirala.

Obče čislani in bogati babu iz kaste brahminov so očitno jemali vdove za žene, ki so v to privolile, da usodo življenja ž njimi delé.

Ob jednom je bilo oznanjeno, da v Kalkutti pod varstvom indiškega kralja namestnika otvorijo angleške učiteljice šolo za vse deklice brez razločka narodnosti in vere.

To je strašno razburilo prebivalstvo Črnega mesta. Privrženci boga Brahme in boginje Kali so smatrali to priprosto in modro novotarijo kot zasramovanje. Brahmini so pridigovali zoper šolo v svojih pagodah, nevedni fanatiki, kojih gomzi po vseh ulicah, so ščuvali svoje sovornike k trdovratnemu odporu. Taki babu, ki so vzeli vdove za žene, so se bali bodál, da i celó vrvij thugov. Thugi tvorijo posebni odelek privržencev boginje «Kali».

Kar se tiče šole, kojo so hoteli otvoriti, so javno pretili, da ne bodo pripustili, da bi se sploh ustanovila.

Nekateri so predlagali, naj se pomoré vse deklice, ki bi tje prišle in tudi njih starši, ker jih tjekaj pošiljajo v sramoto svojega veroizpovedanja. In v istini so jednake grožnje prestrašile mnoge rodbine; a oče moj je bil preveč izobražen, da bi ga bile take besede odvrnile od njegovih izvrstnih nazorov. Obratno, hotel je biti vzor vsem preustrojiteljem.

Dobro je vedel, da hindski narod ni pogumen in da se poslužuje bolj zvijače, nego

javnega boja. Tudi o tem ni dvojil, da bodo razne priprave angleške vlade postrašile svojeglavce. Bil je torej trdno sklenil, da me bo kot svoje najstareše dete pošiljal v novo otvorjeno dekliško šolo. Meni je bilo jedva dvanajst let, in pripravljena sem bila ubogati svoje starše. Od svoje domače učiteljice sem se naučila angleščine, in želela sem iskreno, da bi bila vzgojevana evropski. Potrpežljivo sem prenašala posmeh in zabavljice svojih rojakov, željno pričakujé dné, v kojega bi se imela otvoriti šola. Konečno se je vender približal zaželjeni čas. Dasi so se čule prečudne groznje proti učenkam in njihovim staršem, vender to niti mene niti mojih staršev ni spravilo v zadrego.

Oče je imel sprva namen spremiti me do vrat prekrasne palače «Bungalov», kojoj je vlada za šolo odstopila v Belem mestu. Po kratkem premišljevanji je pa sprevidel, da bo pametneje in prospešneje, če sè svojo znano osobnostjo ne bode pozornosti obračal náse in da bi jaz kolikor možno nepozorovana prišla v šolo. Izročil me je torej naši stari služabnici bengalski: Fatmi. Naročili so jej, da me spremi k Bungalovu in pošli zopet domov. Bila sem tedaj pod dozorstvom te žene, nesoč v torbici svoje knjige na poti v šolo. Zvunanost svojo sem

preustrojila prav priprosto, da bi ne vzbudila radovednosti mimoidočih. Oblekla sem se kot angleška deklica brez vsacega določnega znamenja svoje kaste. Imela sem na sebi samo velik zavoj, v kojega sem se vsa zavila, in ker sem bila k sreči še bolj bele kože, izgledala sem ko Evropejka, kar me je obvarovalo pred usmeški zijalaste druhal.

V Črnem mestu sve se prepričali s Fatmo, da je odpor stanovnikov proti šoli istinito resen. V bazarih je ljud hrupno besedičil, trgovci z dolgimi fajfami v rokah ustavljali so se pred prodajalnicami ter se za vse drugo bolj brigali, nego za svojo trgovino. Bil je tak vriš, da so se marabudi, ptice ko človek velike, ki v Kalkutti po ulicah in trgih hodijo okolo brez strahu, takó splášili, da so vsi odleteli na visoke strehe. Ta množica ljudij vseh kast zrla je na nas kot na sumnjive, toda neka negotovost jih je zadržavala, da se niso upali naji zmerjati. Zato naji pa je nekoliko babuov, znani po všivanih gornjih suknhah in žametovi togi, bolje poznalo, ker so naji spodbujali sè svojim uljudnim pogledom.

Fatma je bila vsled jasnih znamenj razburjenega občinstva jako prestrašena. Umirila se je šele, ko prideve v Belo mesto, kjer je prevladal evropski živelj. Tu v širokih

ulicah, okroženih s palačami, se je kar trla množica dragocenih nošal in kočij ter sprehajali ljudje vseh narodov sveta. Ondi se nij bilo bati kake nerednosti, kakor v hindskem oddelku mesta. Prepričale sve se tudi o varstvu, koje je vlada angleška zoper možne izgrede učinila. Poleg posamičnih redarjev, šetajočih med ljudmi, zapazile sve na voglih glavnih ulic in pri vhodu v šolo domače stražnike ali sipahije; tu in tam so bili razpostavljeni tudi angleški vojaki v rudečih suknhah in z nasajenimi bodaki.

To je mojo bojazljivo in neizmerno lehkoverno spremljevalko ojačilo; ali nevarnost, ktere sve se ogibale, nastala nama je na mestu, kjer sve se je še najmenj nadejale. Ne daleč od šole, na ovinku neke ulice, ustavi naji sprevod Rajah, kojega je običajno spremljalo obilo jezdecev, ki so ali trobili v rogove ali pa mahali sè zastavami; nekoliko slonov in nošal je dovrševalo sprevoda veličaj, ki je omiljen pri hindskih princih.

Čakaje, da se ljud na ulici razide, obkoljeni sve bili od tolpe radovednežev, da se kar na nobeno stran nisve mogli ganiti. Večina izmed njih je bila mirna, občudujoč pod svojimi solnčniki slavnost sprevoda Rajah. Med njimi sta nama bila dva moža jako sumnjiva.

Prvi je bil indijski fakir, jednako lakomen in zopern kot turški fakir. Med Mohamedanci, Sikhi in Hindi, nahaja se velika množica takozvanih «fakirjev», ki na videz živé jako pobožno in se živijo od žuljev delujočega ljudstva. Živé v samoti, pod drevesi, tik gomil ali na krajih, kjer mrtve sežigajo. To so goli lenuhi, ki rajši, nego bi delali, beračijo pod zaščitom vere. Ta fakir je bil velik in suh; vsa njegova obleka je bila jedna cunjá, kojo je imel opasano. Še gnjusnejo podobo je pa imel vsled namalanih lis po obrazu, vratu in plečah. Toda tudi po životu je imel mnogo krvavih ran, koje si je sam v blaznosti prizadel.

Drugi, ki je zlasti svetost fakirjevo zelo hvalisal, je bil vže jako prileten mož in brez brk; glavo njegovo in ramena je pokrival velikansk molek z velikimi jagodami in članki. Njegova siromaška obleka rujave barve je pričala, da je romar iz daljnih krajev in da se je prišel kopat v sveto reko Ganges. Ni bilo dvojiti, da je ta človek jednako zdivjan ko prvi. Ko so iz očij fakirjevih sršeli gnjev in grožnje, so one starega romarja napravile vtis miroljubivosti. Ta dva moža sta ravno prišla iz bližnje pagode, kjer sta opravljala pobožnost. Fakirja sem vže davno poznala z ulice; moj oče mu je vselej

srečavši ga podaril kak milodar. Da bi me ne spoznal, potegnila sem zavoj čez obličje, čakajoč, da bo pot prosta, ali varala sem se. Fakir nama zapreči pot, izbuli oči iz svojih vdrtin ter se zadere jeznim glasom nad menoj: «Zastonj se sè zavojem zakrivaš, hči babua Alladina. Oko Brahme te vidi i v temi, krvavi meč Kalin bo dosegel tebe in tvojega očeta! Oba spadata k nečisti družbi Brahma-jomâj in morda hodiš tudi v hudičevo šolo, kjer se hočeš naučiti njegovih vednostij? . . . Sramota in pogin tebi!»

Ledeni mraz spreleti me po vsem životu, moja guvernantinja se opoteče in čuda, da se ni zgrudila vznak. Zadnjo grožnjo izrekel je fakir hripavim glasom, mimogredoči so na naji kar čudeč se zrli. Sicer niso govorili, toda s prikimavanjem so odobravali besede besneža, in tako se nama ni bilo nadejati obrambe od njih.

Stari romar s povzdignjenima rokama uprè svoje mrkle oči v naji in pravi prikupljivim glasom:

«Verjemi mi, dekle, fakir Saib je svet; posti se vže dva dni . . . Ranil si je jezik razbeljenim železom in namerava se dati streti pod kolesi slavnostnega voza . . . Poslušaj ga, on ima navdihnjenost Brahmovo.»

Vsled tega hvalisanja spodbujen, nadaljuje fakir s tim večjo zagrizenostjo:

«Vrni se, dete, ako ne, boj se maščevanja bogov! Jaz, Saib, pohajam iz Brahmove glave, a ti si iz kaste Vaicjev, pohajajoče iz njegovega boka!» (Brahma je stvoril zastop duhov in znane štiri kaste Indov: brahmani so pošli iz njegove glave, kšatrijoti (vojaki, knezi) iz njegove roke, vaicji (kmetje, trgovci) iz njegovega boka in cúdri (rokodelci) iz njegove noge.)

«Predno se pa vrneš domov, idi in očisti se v Gangu, žrtvuj boginji Kali. . . . Ako pa ne ubogaš, boš poginila sè žensko vred, koja te spremlja. Po smrti se pa preseli duša vaša v gnjusne in nečiste živali: v prasce, gada i. t. d.»

Dasi nisem verjela takim povestim, sem se vender strahu tresla in celó spregovoriti nisem mogla. Stara Bengalka pa kriči:

«Milost in odpuščanje! Brahma in Kali! Prasec . . . gad!»

Romar se jame zopet sè svojim odurnim glasom umešavati v razpravo:

«Fakir Saib je govoril resnico; njegova bistrovidnost čita v bodočnosti. . . . Učinite zadoščenje z milodarom in hitro se očistite v sveti reki!»

Med tem dogodjajem je bil zginil sprevod Rajah in sem torej dala znamenje svoji tovarišici k odhodu. Toda okoli stoječi hinavci so spodbujevali fakirja k daljnemu preganjanji. Tajni besnež se je plazil za nama, vedno preteč sè svojo koščeno roko:

«Kletev in zasramovanje dekletam, ki tajé svoje bogove! Sramota in zaničevanje voditeljem preobrata!»

Njegovega pridigovanja bi še ne bilo konec, ko bi nakrat ne bil fakirja pobil na tla puškin bat. Vojaška straža, razpršivša druhal, se je neopažena približala izzivljajočemu beraču in mu je kar na kratko splačala njegove poulične izgrede. Nihče se ni drznil nasprotovati. Romar, ki je še enmalo pred tem Saiba hvalisal, je odskočil v stran, kakor bi ne bil na njegovi strani. Fakir, ko se zopet spravi na noge, je vsipal na vojake celo kopico najsprostejših psov in groženj.

Več nisve videle in slišale, ker sve naglo ostavile ta kraj. A zdaj me ni več Fatma vodila, nego jaz sem Fatmo. Uboga žena je bila vsa prestrašena in je gredoč vedno bojazljivo ponavljala: «Gad! . . . Svinja! . . . cvetlice darujem Brahmu in črni plošček Kali!»

II.

Začetek poučevanja. — Nezasluženo zaupanje. —
Kam gremo?

Srečno smo dospeli v šolo. Vse poslopje je zaljšala veranda, rastline in dišeče cvetke so širile vonjavo v nekoliko toplem vzduhu našega podnebja. Učiteljice so bile vže na svojih mestih, tudi nekoliko angleških gospej, naklonjenih temu podjetju, je bilo prisotnih. Učenk, hčerk babuovih, ni bilo mnogo; nekatere so se pritoževale i o preganjanji od strani domorodcev.

Pred šolskim uhom sem poslovala Fatmo, natanko jej naročivši, da bi po končanem poučevanju prišla póme ter me spremlila domov k starišem. Bengalko je fakirjevo zaklinjanje tako presunilo, da se mi je zdelo, kot bi ne razumela mojih besedij. Bila je blede, oko jej je divje begalo sem in tje; samo s kimanjem mi je povedala, da ob določeni uri pride, na to pa hitro odide. Poznavši njeno udanost, sem se popolnem na njo zanašala, sama sem se pa smatrala srečno učenko nove šole. O podrobnostih svojega prvega pohoda tu molčim. Učiteljice so bile marljive in z nami jako ljubeznjive. Zavedala sem se vže važnosti poučevanja za življenje in sem torej vedela,

da se je s tem dnem pričela nova doba v prospeh vsega našega naroda. Sklenila sem tedaj, da bodem kljub vsem oviram in nevarnostim i dalje obiskovala šolo.

Po ukončanem celodnevem poučevanju se je vse pripravljalo k odhodu. Najprej so odšle tuje gospé, potem učenke sporedno, kakor so pónje prihajali členi rodbine ali njih sluge. Povsem je bilo v mestu mirno in se ni bilo bati kakega neljubega prizora. Odhajala sem poslednja sè svojo pripravo, domnevajoč, da me stara Bengalka, ki me bo spremila v Črno mesto, pričakuje pod verando. Toda nje še ni bilo tú. Njena odsotnost me je zeló vznemirjala, in sem vže hotela poprositi gospodičino učiteljico, naj me blagovoljno spremi. Toda sram me je bilo in sem to opustila. Mislila sem, da Fatma šeta kje v bližini in ko me bo ugle-dala, se mi takoj pridruži. Zavila sem se popolnem v svoj zavoj in tudi šolsko torbico sem prikrila; koračila sem torej počasi dalje in zrla na desno in levo po guvernantinji.

A še zdaj je nisem našla. So jo li znabiti odstrašile smešne grožnje fakirjeve? Bila je jako slaboumna in je slepo verovala v hindsko praznoverstvo. A vender nisem hotela verjeti, da bi me mogla ostaviti; pričakovala sem jo vsako minuto. V mestu je bilo v istini

običajno vse tiho; o dopoludanskem razburjenju ni bilo ni duha ni sluha; vojaki in redarji so odšli v svoje mestne oddelke. Po ulicah je vsakdo mirno šel po svojem opravku. Proti večeru so šli Evropejci sprehajati se po krasnem nabrežju, kjer so kočije, nosila, jezdec in pešci tvorili živahno gibanje. V tem oddelku Belega mesta je zvečer živeje nego po dnevi. Ali meni je vedno tesneje prihajalo. Ker nisem bila vajena daleč hoditi, bi bila kaj lahko zašla. Mimogredočih sem se bala vprašati po pravi poti, kajti ljudje bi bili uganili, od kodi prihajam, in gotovo bi bila zato ostro pokarana. Šetajočih gospodov in gospé pa tudi nisem hotela nadlegovati. Tujci, kojih v Kalkutti kar gomzi, ne bi mi mogli natanko pokazati pot do mojega doma, in možno da bi tudi jezika ne bili razumeli. Šla sem torej kar takó dalje.

Moje domnevanje se je uresničilo, ko srečam meni dobro znano osebo. Bil je stari romar, ki je Fatmo tako oplašil. Dasi je odobral govornico svojega besnega tovariša, naji vender niti z besedo ni razžalil, in jaz sem bila premlada, da bi razumela njegovo hinavstvo. Zrla sem vánj brez bojazni. Oblečen v žolto tkanino, je imel na levi rami trojno žnoro z denarji, kar je bilo znamenje njegove visoke kaste. Za pasom je imel

pripeto posodo od medí, in se je tedaj ločil od prostih beračev, ki so imeli samo lesene ali glinjaste posode. Oprt na svojo romarsko palico je res častitljivo izgledal, in ko bi ga ne bila spoznala v družbi njegovega prijatelja fakirja, zaupala bi mu bila popolnem.

Romar me ponižno pozdravi in ko se je bil prepričal, da ga nikdo ne zasleduje, dé s zategnjenim, zamolklim glasom:

— «Ti si hči babu Alladina in iščeš Fatmo, kojo Brahma in modri bog ljubita.»

Čuvši ime svoje služabnice me spreleti radost.

— «Me-li poznaš?» vprašam, «veš li morebiti, kje je Fatma?»

On pokima z glavo.

— «Naj te bog modrosti varuje in razsvetli, drago dete!» odgovori on. «Fatma je v obupnosti nad pohujšanjem, koje je tvoj oče ljudem delal, šla se očistit in darovat v hram Kali, velemogočne žene boga Žive. Hram njen ni daleč odtodi; ali hočeš tja iti pónjo? Pokori se s Fatmo in potem te spremi domov.»

Ime «Kali» je imelo náme učinek, kot bi me bil polil z mrzlo vodo. Častenje tega malika je spojeno z najkrutišimi in najgnjusnišimi obredi verske sestave brahmanizma. O njegovih duhovnih se pripoveduje,

da na temnih krajih svojih hramov počenjajo tajno vsakeršne hudobije, spojene z umorom in mučenjem. Ali si ni znabiti le izmislil prisotnost Fatme, da bi me zvabil v svoje mreže?

— «Ne, nočem!» mu odgovorim, «ne grem v Kalinin hram. Se bojim Kalije!»

Usmev je zginil z njegovih usten.

— «Možno, da si jo ujezila in se zdaj bojiš njenega maščevanja! . . . O, kako mi je žal. Sveti fakir Saib, ktereга so danes tujci tako zbili, in jaz hočeva darovati boginji, da bi prejela . . .»

«Nikar mi ne govori o fakirji,» dém mu nestrpno; «ako mi hočeš dobro, popelji me k mojemu očetu in verjemi mi, da boš za to bogato obdarovan.»

Romar se je obotavljal odgovoriti, njegov zlomiseln pogled je presunil vso mojo dušo. Konečno pravi sè zategnjenim glasom:

— «Ali bi sama morda ne prišla domov?»

— «Bojim se, da bi kam ne zašla, ker vže nastaja noč!» Noč je nastala brez mračenja, kot se to sploh godi v naši deželi. Posamične lučike so začele tu in tam razsvetljevati evropski oddelek. Ali vedela sem, da bode v hindskem oddelku popolnem tma.

— «Rad to storim», pravi uljudno ro-mar, «ter te spremim k tvojim staršem. . . . Prosila me je to pokoreča Fatma, koja bo pahnjena v temno izbo, ako pónjo ne prideš.»

«Kaj, kako?» vskliknem, «tebe je poslala Fatma? Zakaj pa sama ni prišla?»

Na to vprašanje mi ni odgovoril.

«Idiva torej!» spregovori; «čul sem, da so prebivalci Črnega mesta zelo razburjeni nad bogoskrunjenjem, koje so danes videli. Ko bi kedo zvedel, odkodi prihajaš, pripetila bi se ti lahko kaka nesreča. Moja prisotnost, zvestega sluge boginje Kali, te bode varovala.»

Čudila sem se, da v oddelku domorodcev vlada še razburjenost; gotovo zaradi tega niso mogli poslati póme starši. Dovolila sem torej v to, da me starec spremi. In da si bi bil še strastnejši brahmin, je vender proti meni kazal največjo udanost, in besede, da je Fatma póme poslala, so me popolnem umirile.

— «Tebi zaupam,» pravim mu toplo; «pomisli, da ima moj oče za te polno pest denarjev. Kraljevo tega obdari, ki mu privede hči.»

Lehen smehljaj se pojavi na pergamentnih starčevih licih. Molčé sva korakala na-

prej in le velikanski molek, s kojim je bil moj spremljevalec opasan od glave do beder, je rožljal v tiho noč.

III.

Na ulici. — Premenjen položaj. — Gozdiček pri pagodi. — Strašna istina.

Hitro sva torej šla dalje. Tavalala sva v nočni tmuni, kakeršna v vzhodnih krajih le redko kedaj nastane. Opazila sem, da me spremljevalec ne vede do Črnega oddelka. Nakrat sva se nahajala v samotnih ulicah. Bojazljivo sem ga na to opozorila.

«Želja moja je, da bi nihče ne opazil pri tebi teh knjig,» besediči spremljevalec, kazaje na mojo šolsko torbico; «to bi bila tvoja poguba.» . . .

«Ali ne slišiš?» pravi še in pokaže s koščeno roko v stran, odkoder se je čulo divje vpitje. «Vse kaste ljudske izražajo svoje zaničevanje nad Brahmovimi zasmehovalci. Ko bi nas srečali, ne mogel bi te varovati.»

Dasi je krik mogoče prouzročevalo nekoliko evropskih pijancev ali nekoliko nenasičnih kadilcev opija, sem vendar verjela starcu ter priznala, da je njegova previdnost opravičena, slepo ga poslušajoč.

Plazila sva se ob bregu reke Ganga, koja je pred Kalkutto jako široka. V nje-

nih valovih so se zrcalile dolge sence stalnih pobrežnih ognjev, sežigajoč po dnevi in po noči trupla umrlih. Kmalu na to vidi neke osebe bližati se reki in konečno čujeva, kot bi bilo težko truplo padlo v vodo. To so bili revni Hindi, ki niso imeli s čem plačati vzdrževanja javnega ognja in so kljub vladni prepovedi metali mrtva trupla svojih sorodnikov v sveto reko.

Ti prizori pač niso navduševali mojega poguma in je vedno bolj nagla premena mojega vodnika moje misli ovladala.

Čim dalje sva namreč potovala, tim bolj se je njegovo prihuljeno telo vzravnavalo, smehljanje njegovo je pa popolnem zginilo. Oči, na pol prikrite z gostimi obrvmi, so se svetile lik demanti in on jih je večkrat uprl náme z napadno drzovitostjo. Priliznjeni maček se je nakrat prelevil v gladnega tigra, proti kojemu sem bila brez vsake brambe.

Stari hudobnež se je kaj čudno obnašal. Krčil je pesti in se tresel po vsem životu, njegovi ustni ste nekaj momljali, a ni bilo razumeti besedice. Naglo strese takó silno mojo roko, da sem bolečine vskliknila.

— «Dekle», vpraša me, «hočeš li jutri zopet iti v to vražjo šolo, kojo so neverniki otvorili?»

— «Pustite me,» odgovorim, hoté se mu iz rok zmuzniti, «nevem, kaj mi bodo oče velevali.»

— «In če bi ti oče velevali tjà iti?»

— «Ga bom torej ubogala . . . Saj ne uči samo zakon Brahme, temveč i druga veroizpovedanja, naj deca ubogajo svoje starše.»

Jezno me pahne od sebe.

— «Nevrednica,» kriči, «tajiš svojo vero, svojo kasto in svoje bogove!»

Popade me zopet za roko in me silovito vleče naprej, vedno momljajoč nerazumljive besede; obnašal se je kot bi bil besen, kojega je neznana stvar razljutila.

Zdaj sem bila v oblasti tega moža in nisem tudi dvomila, da nekaj slabega namerava z menoj.

Slišala sem pripovedovati o krvoločnih besnežih, takozvanih thugih, ki so vabili nesrečneže v svoja skrivališča, da bi je žrtvovali boginji Kali. Dasi je angleška vlada zelo strogo proti tej sekti postopala, je vendar ostalo še dosti thugov, ki so všli pravici. Mogoče, da so me dobili ti hudobneži v svoje kremplje, in da imajo namen maščevati se nad menoj za razžaljenje, koje se je učinilo njihovemu gnjusnemu ĩaliku z otvorjenjem nove angleške šole. Prizanašali pa niso ni

ženam, ni starcem, ni decam, v čem bi jih torej ovirala moja mladost?

Od tega trenutja, ko me je jela navdajati ta misel, me je kar mraz tresel po vsem životu; morebiti, da sem imela ves prepaden obraz.

Pri vsakem koraku sem čutila usodni motvoz za tilnikom, in nehoté sem tipala z roko okolo vratu.

Hotela sem kričati, a glas mi je obtičal v grlu. Toda kedo neki bi bil tudi čul moj glas v tej samoti? Bala sem se tudi, da ne bi s tem ujezila spremljevalca. Vender se mi je zdelo, da je moj klic morala slišati neka za nami potujoča oseba. Oddaljeni lo-moz in ljudska govorica sta vzbudila pozornost starega hinavca.

Umiri se nekoliko, postojí ter poslušá. Toda samo v veliki oddaljenosti je bil čuti nek jek, ki je pa kmalu utihnil. In zopet umirjen me je ta človek vlekel dalje. Groza, ktera se me je polastila, storila me je nezmožno za vsako ječanje.

Kmalo dospeva do gozdnatega kraja, kakeršni se nahajajo okolo hindskih pagod. Sveta smokvina drevesa in ogromne banane z obilimi koreninami in zeli bile so tu osamelim kočam v pribežališče, v kojih bližini

teh čudesnih svetinj prebivajo nekateri fanatiki, vedeževalci, fakirji in vsakovrstni berači.

Tudi pagodo sem ugledala. Bil je to ogromni stolp na štirivoglatem temelji. Vrh stolpa je bil velikansk hodnik s predivnimi olepšavami.

Ni pagoda, ni sosedne kočje niso bile razsvetljene; tihota kot v grobu je vladala pod zelenim vejevjem.

Spremljevalec moj je bil kaj dobro znan v tem kraju.

Na tem strašnem mestu sem premagala svojo zmedenost ter klicala na vso moč:

— «Kam me vedeš? Tu vender ni Črno mesto in hiša mojega očeta!»

V odgovor se mi hudobno posmehne in mrzla roka me stisne za vrat. Na pol zadavljena, nehala sem skoro dihati. Na to zakriči ná-me spremljevalec z grozečim glasom:

— «Vsak tvor ima svoj konec. . . . Pripravljena bodi za zadnjo uro!»

Ustaviva se za trenotek. Romar poslušá, človeški glasovi so se oglašali v tem bajnem gozdičku in zdelo se je, da se nam bližajo.

Morda me je vender kedo čul in me pride osvobodit?

Ali marno je bilo to upanje, glasovi so zopet popolnem vtihnili.

Moj ničvredni spremljevalec je hotel iti naprej z menoj, toda moči so me zapustile: omedlim in padem na zemljo. Jako nebrižno me je vzel v svoje naročje in me je nesel kot tiger vjeto gazelo. Daleč me ni nesel; ustavi se pred najbližjo kočo.

Skozi durine špranje videti je bilo medle svetiljkine žarke. Romar potrka posebnim načinom, odpre duri in vstopi z menoj v sobo. Kakor je bila kočica vže od zvonaj borna, je bila notri še revnejša. Dasi so stanovali v nji, ni bilo v njej ni bilke slame, še menj pa kake hišne oprave. Samo v zidnem koticu sem opazila nekako kupo in meni neznane predmete, mogoče da so bile kake morilne priprave. Na zidu je visela glinasta svetiljka z oljem pod ostudno podobo s človeško glavo, a popolnem začrnelo. To je bil malik Kali.

Pri prvem pogledu sem spoznala v izbi fakirja Saiba. Ko vstopiva, je on ravno molil pred malikom. Naji zapazivši, vsklikne s škodoželjnim glasom:

— «Brate, kako si srečen!»

— «Slavljeno bodi ime Kali,» odgovori romar.

Po teh besedah me je spustil na tla kot snop. Dasi nisem mogla govoriti in niti gibati se, vendar nisem zgubila zavednosti.

Kaj sta nameravala ta dva malopridneža z menoj? Okrasti me nista mogla, ker na sebi nisem imela niti koščeka zlatnine, niti žlahtnih kamnov, kakeršni so v Hindih vse veke bili jako omiljeni.

Brzo sem bila oproščena te mučne negotovosti.

Oba čestitelja boginje Kali posvetovala sta se šepetaje med seboj, pogledavajuč náme srdito.

V moje začudenje se mi je zdelo, da fakir ne pritrjuje predlogom svojega tovariša in da mu nekaj očita. A romar se je nasprotno obnašal jako oblastno, škripal je sè zobmi, stiskal pesti in kakor obseden kričal.

— «Brate,» dé, kazaje náme zaničljivo, «ta stvar ne zasluži nobenega usmiljenja. To dekle je padlo iz kaste našega ljudstva med izmečke človečanstva. Vsprejelo je zmote tujcev in hoče še nadalje obiskavati njih šolo. . . .»

«Poglej sem,» kriči, odpiraje mojo koženo torbico, ležečo na tleh; «poglej na te vražje knjige, kojih se ondi poslužujejo. . . . Vse so vezane v kožo svete živali!»

V pojasnenje teh besed treba tu omeniti, da Hindi časté kravo in je zaradi tega naj-

večji zločin po njihovih nazorih, rabiti v katerikoli namen kožo te svete živali. Angleške šolske knjige, koje so bile uvedene, so bile vezane v teletnino, in le-to je vzbujalo pri strogih čestiteljih Brahme največje pohujšanje.

To je fakirja tako raztogotilo, da so mu kar jeze iskre sršele iz očij; krog usten je bil ves penast.

— «Kaj ne, grozna znamenja, brate,» pritrdi drugi; «to dekle nij vredno najmanjših ozirov . . . Kazen bogov naj jo zadene!»

«Med koreninami banan izkopal bom jamo ter bova žrtvovala to grešnico boginji Kali. Naj zgine sè zemeljskega površja. Kali skažemo s tem veliko uslugo.»

— «Brate, hitro spolniva najino dolžnost, koju nama nalaga vera.»

V tem trenutji potegne romar sveti molek raz sebe in me zgrabi.

Z grozo sem spoznala, da sta oba spadala k strašni sekti thugov, ki svoje žrtve davijo . . .

Na vso moč zavpijem, čutivši, kako se motvoz ovija okolo mojega vratu. Ob jednem se čuje zvunaj velik krik in lomož.

IV.

Fatma se vrne. — Prestrašenost mojega očeta. — Sir Adam.
— Bil je skrajni čas!

Nudi se mi zdaj prilika, da povem, kaj se je dogodilo z mojo spremljevalko.

Fatma, vračajoča se domov, obiskala je molitvenico, posvečeno maliku Kali; hotela je z njemu darovanim darilcem izmiti svojo in mojo domnevano krivdo.

Takoj za njo sta tjâ prišla tudi fakir in romar ali puščavnik, ki sta večinoma bivala v tem poslopji, jako priljubljenem pri najnižji vrsti ljudstva, kojega versko zmoto so duhovni krvižejnega malika še nalašč netili.

Fatma še dandanes nemore jasno povedati, kaj je prav za prav govorila in delala v pagodi. Njena prestrašenost in grenka očitanja, — morda celó použivanje opojnih pijač, storilo jo je popolnem nezavedno. Čepela je v pagodi delj nego je nameravala. Ko končno dospeje na ulico, poškropljena s čudotvorno vonjavko in ovenčana s cvetkami, gotovo ni mislila na dolžnost, da mora mene spremiti iz šole domov. Mestu, da bi me čakala pred šolo, je šla kar naravnost domov.

Ker je oče vedel, da razburjenje prebivalstva ni imelo nobenih hudih nasledkov, je bil radoveden zvedeti, če se je v šoli po-

učevalo brez ovire. Zaradi tega Fatmo, ugle-
davši jo, takoj vpraša:

— «Sita? — kje je moja hči?»

— «Sita?» ponavlja Bengalka, kot bi
čula prvokrat to ime.

— «Zakaj je nisi privedla iz šole, kakor
sem ti naročil?»

— «Sita? — nevem . . . fakir in brah-
mini so mi rekli, da kazen Kalije zadene
tvojo hči! . . . Premisli, gospod moj; žrtvuj
boginji Kali črnega kozlička, kakor sem jaz
storila, in če se preseli tvoja duša v prasca,
gada, kajti»

— «Bebasti tvor, zakaj si ostavila Sito?
Kje je?»

— «Ničesar — — nič nevem . . . Po-
gubljeni nihče ne uide, kedor razžali mo-
gočno boginjo Kali,» pridiguje Fatma dalje.

Oče v svoji opravičeni jezi silno pahne
od sebe bebasto služabnico; prepričavši se,
da od nje ne bode zvedel nič pametnega,
se pripravi k odhodu.

Ko zvedo mati in sestra, da sem zginila,
so zelò tarnjali.

Oboroživša se z revolverjem in palico,
napotita se oče in sluga, da bi me iskala.
Ni trajalo dolgo in stala sta pred šolo, kjer
so jima povedali, da so uže davno vse
učenke odšle domov.

Očetova negotovost in skrbljivost prikopite do vrhunca. Če se tudi ne samo Hindi, nego i drugi orijentalci v javnosti ne brigajo mnogo za svoje žene in hčere, je vendar moja neprisotnost z bridkim čutom presunila očetovo srce, kajti on me je zelo ljubil.

Poslal je postreščka, kojih je vse polno v Kalkutti, v našo hišo, da bi se prepričal, ali sem se vže vrnila; sam se je pa med tem sprehajal pred šolo.

Za nekoliko časa sreča znanega babu, ki je bil tudi privrženec «Mlade Indije». Babu se mu približa z indijsko uljudnostjo. Oče mu je na njegova vprašanja odgovarjal jako raztreseno, končno mu pové, da tu nekoga jako željno pričakuje.

— «Morda svojo hčerko Sito?» vpraša radovedno bábu. Kot sem vže omenila, Hind nerad govori o svoji ženi in o svojih hčerah. Na to dé oče:

— «Da, da, Sito iščem. . . . Zjutraj je šla v angleško šolo in se ni še vrnila domov. . . . Ali ne veš nič o njej?»

— «Ako se ne motim, sem jo srečal pred četrť ure z nekim romarjem, šla sta v predmestje Huglyje.»

— «Z romarjem? ni mogoče, saj ne pozna nobenega in ne upala bi se v to stran.»

— «Dasi je šla blizu mene, me ni opazila, ali jaz sem jo takoj spoznal.»

— «Tega ne morem verjeti! . . . Toda tu prihaja sel Omar; on nama gotovo pové, da je Sita vže doma.»

Sel oznani očetu, da nisem še prišla domov.

Smrtni pot porosí čelo skrbnemu očetu. Zdaj je verjel, da sem tavalala v predmestji Huglyje.

— «Brate, Aladin,» nadaljuje babu. «Ne tratimo niti minute več, oznanimo to siru Adamu, policijskemu ravnatelju. Njemu se še najpred posreči najti tvojo hčer.»

— «Prav imaš,» odgovori moj oče. «Dobro poznam sira Adama in k sreči imamo le nekoliko korakov do njegove pisarne.»

— «Dovoli, prijatelj, da te spremim. Tvoja zadeva se po mojem mnenji tiče vse naše stranke.»

Oba moža, spremljana od sluge, sta urno hitela na policijsko ravnateljstvo. Slednje se je nahajalo v lepem poslopji blizu palače kralja namestnika. Močna straža, sestojéča iz domorodcev ali «sipahijev» in stražnikov različne narodnosti, se je baš zbirala na prostornem dvorišči, pričakujé povelja mogočnega velitelja.

Sir Adam, hladnokrvni Anglež, zvršivši najnujnejše policijske posle, se je ravno pripravljaj k sprehodu.

Ni še bil slekel svoje uradne suknje, mu je vže naznanil sluga, prezračevajoč z velikim pahljačem, takozvanim punkasem, da želita dva občana žnjim govoriti. Ker te prošnje ni mogel odbiti mestnim kupcem, ki so ga često obiskavali, jima dovoli ustop. Vpraša ju v šali, kaj «za vraga» bi rada.

Moj oče mu brez dolgih besedij na kratko pové, da sem zginila in da se je tudi moja spremljevalka prestrašena vrnila domov iz molitvenice boginje Kali. Ravno prisotni občan mu tudi objavi, s kom je mene videl v daljnem predmestji.

Sir Adam pazljivo posluša mojega očeta in je koj sprevidel resnost položaja. Ko poprašja še po nekaterih zadevah, pravi:

— «Učenke angleške šole, . . . služabnica, vdana Kali . . . romar, bojazljivo krog sebe pogledujoč! . . . Vraga! V tem tiči nekaj sumnjivega!» Naglo vstane.

— «Prepričal se bom sam,» dé na to; «oni romar se mi zdi biti znan. Tudi fakir, njegov drug, se mi ne dopada. Dobro poznam njih brlog, a njih zlodejske nakane jim bom preprečil.

Pozvoni. Tajnik, čuvši njegovo povelje, naglo zopet zgine. Ravnatelj sam, zapenši si pod brado svojo uradniško suknjo, pozivlje oba tožnika:

— «Idita z menoj, občana, potoma mi bosta še drugo povedala. Imeli bodemo opravi s predrznimi lopovi!»

— «Sire», vpraša oče, «se jih li ne bojite?»

— «Človek se more varati; romarja s fakirjem vred, stanujoča blizu hrama boginje Kali, imam na sumu, da sta thuga.»

— «Thuga!» ponavlja oče, čudeč se, in se strahu opotoče. Misel, da sem morda v rokah teh zdivjancev, ga je kar omamila.

— «Thuga?» vsklikne tudi drugi bábu. «Mislim, da so bili uže davno iztrebljeni.»

— «Še se prikazujejo, to je drugi ljudje jih zdaj nadomeščajo,» odgovori predstojnik policije.

Pred hišo je vže čakalo šest redarjev policijskega ravnatelja. Dva sta bila Angleža, a vsi drugi moslemi. Previdni ravnatelj ni hotel k tej odpravi rabiti domorodcev.

S zamolklim glasom jim razdeli povelja; na to se razidejo na dve strani, kakor bi med seboj ne imeli nobene dotike. Sam jim je sledil v odmerjeni oddaljenosti; spremljevala sta ga oba bábu in jeden sluga.

Vsi so vedeli, da se na gotovo znamenje voditeljevo sestanejo.

Bila je vže gosta tma in torej razdeljena straža ni vzbujala pozornosti.

Ko je čul sir Adam še daljše podrobnosti, bil je prepričan, da se nahajam v rokah onih verskih blaznih. A tudi moj oče je bil teh mislij, zbog tega je vedno spodbujal k hitrejši hoji. Predstojnik policije je pak le opominjal k potrpežljivosti.

Dospevši do gozdička, ki je obdajal pagodo, ustavi se vsa družba, pozorno poslušajoč okolu sebe.

Čuli so v istini moje tarnanje, ko sem prišla na ta kraj. Ali moj glas je bil slišati z mesta, ki se ni vjemal s prvotno mislijo policajnega ravnatelja. Stari romar namreč je predaleč zašel z menoj, in torej njegov sled niso mogli opaziti.

To bil je tudi vzrok, da sva dospela do kočé samo nekoliko minut prej, nego je prišla tjà policija.

Moj oče je najbrže moj glas spoznal in ga torej niso mogli siliti, naj molči. Vsi so se plazili pod gostimi drevesi v nočni tmi med kočami, v kojih so prebivali samo sluge pagode. Zdaj je bilo pa resno vprašanje: v katero hišo so me neki vlekli?

Pri najmanjšem šumu bila bi pretrgana nitka mojega življenja. Iskali so torej molče dalje, kar čujejo zamolklo blebetanje morilcev in moj poslednji obupni krik, ko sta mi vrvico ovijala okolu vratu. Oče hiti naprej z namerjeno palico v roci.

— «Sem-le pojdite!» kliče, «moja hči, moja draga Sita!»

— «Naglo na pomoč!» veli sir Adam ostalim možem.

Vsled silovitega pritiska se razleté duri, in oče moj se prvi prikaže v izbi.

Znano vam je vže, kaj je ondi ugledal: romar me je pestil in vže je zadrgaval vrvico okolu mojega vratu, fakir je pa med tem molil neke tajne žalostinke, ki so propisane thugom pri vsakem umoru.

Oče, silno razburjen, mahne z bambusovo bunko romarja po glavi, da se je kar zgrudil na tla, drug udarec je veljal fakirju. V nekoliko trenutjih sta bila oba krvoločnika zvezana in učinjena za vselej neškodljiva. Z nepopisljivo otupelostjo sta vsprejela zasluženno kazen za storjene zločine in jima je bilo samo to žal, da je bila to njijina zadnja žrtev boginji Kali.

Oče, ne zmeneč se za to, kaj se je pozneje godilo, obračal mi je vso svojo pozornost.

Ležala sem na tleh v nezavednosti; vsem se je zdelo, da je pomoč prišla vže prepozno. Hvala Bogu, mojo omedlevico pruzročil je le strah, in ni dolgo trajalo, ko se zopet zavém. Probudivši se, ugledala sem svojega očeta tik mene klečati; jokajoč ga iskreno objamem.

Redarji so oba thuga odvedli v Kalkutto v uječo.

Mene so pa odnesli v nosilnici na očetov dom. Ko so me nesli iz koč, opazila sem záme izkopan grob. Ko bi se bilo čestiteljem Kalije posrečilo, izvršiti ta zločin, takoj bi me bila pokopala kar oblečeno, in svet bi ne bil nikoli zvedel, kaj se je zgodilo z menoj.

Drugi dan sem se toliko okrepila, da sem mogla iti v šolo; oče sam z dvema oboroženima slugi me je spremil do vrat šolskega poslopja.

V začetku je bilo jako potrebno, da je vsaka učenka imela varnostno spremstvo. Konečno je tudi ta korak gledé varnosti postal nepotreben v Kalkutti.

Osmi dan po tem dogodki sta bila oba thuga obešena.

Lori, mala zamorka.

I.

Dežela jezerov. — Moja prva vzgoja. — Zeriba. — Kako postane človek sužnjem.

Kraljičina sem, ne sicer kakega kralja sè žeslom in krono, kakor so v Evropi, temveč zamorskega načelnika, ki svojevolsko gospoduje nad življenjem in smrtjo tisočerih svojih podanikov. Njegovo kraljestvo se je razprostiralo v srečnih pokrajinah ter je mejilo z velikimi jezeri osrednje Afrike. Onda pod vročim podnebjem se razprostira rodovitna dežela, kjer se človek živi skoro brez dela; palma mu rodi dišeče vino, kokosovi oreh tečno hrano, banan obilica užitnega sadovja. Treba je zemljo le mehko razriti s kakim lesenim kolcem, in turšica lepo obrodi; turšična moka je poglavitni živež zamorcem.

Imeli smo mnogo kravjih in kozjih čred; vkljub požrešnosti levov se jim je dobro godilo na rodovitnih pastvinah. Mleko je še ostajalo, in tudi mesa smo imeli v obilici.

Spretni naši lovci so nam dovažali bivole, antilope, slone ali žirafe. Ves rod se je shajal v vesele gostije ter se razveseljeval pri petji in plesu vso noč. Dežela naša je bila od Boga blagoslovljena. Dasi so tudi nastajale razprtije med sosedi in bile poravnane z malimi sukobi, vendar je vzlic temu število prebivalstva vidno rastlo. Po vsej deželi malo milj narazen so se vrstile vasice za vasico nezavisnih rodov.

Vsak malostni dogodjaj prouzročil je gostije in tedaj še misliti ni bilo možno na neprijetnosti tega življenja.

Bodi si, da je bila setev, žetev, ali se je komu porodil princ, ali je kedo umrl: vselej se je priredilo veseljevanje.

Toda, žalibože, ta krasna in obljudena dežela je sedaj opustošena in skoro brez prebivalstva. O cvetočih selih še spomina ni. Polje leži neobdelano, in debela, rejena živinica je izginila; klateči levi in sloni so prebivalci tem pokrajinam.

Povedala vam bom, kako se je vse to premenilo. Dasi sem bila kraljeva hči, nisem, kot bi si marsikdo mogel misliti, živela ošabno in prevzetno. Kraljestvo mojega očeta, kakor sem uže omenila, se ne dá prispodabljati kraljestvom olikanih dežel. Palača očetova je bila sè slamo pokrita koča,

samo malo večja od koč družih podanikov. Vse pohištvo naše je bilo: nekoliko košev, lončenih posod in nekaj železnega orodja, koje smo prejeli v zameno od daljnih rodov. Moja kraljeva mati je hodila na polje delat kot druge žene, sejala je turšico in druge poljske pridelke. Ko sem bila še majhna, nosila me je na hrbtu v gazelini koži. Njena jedina obleka je bila dolga srajca. Okolo rok in nog je nosila medene obročke, ki so pri najmanjšem gibanju žvenketali; in krog vratu imela je nekolikrat ovito žnorico steklenih koravd. Tako opravljena ni zabila oskrbovati vseh domačih poslov; tolkla je zrna, molzla krave ter gledala na to, da je oče vrnivši se z lova domov imel pripravljeno hrano in ni imel uzroka se pritoževati.

Udeleževala sem se uže od svoje mladosti domačega in poljskega dela. Ko se je mati vsa utrujena naveličala tolči pičo, vzdignila sem i jaz kamen, ter jej pomagala. Ko se je molzlo, podajala sem jej posode ali sem pasla čredo. Učila sem se tudi plesti koše, ki so najlepši lišp naših stanovanj. — Različna dela sem tim ročneje mogla izvrševati, ker sem nosila samo krilce iz modrega platna. Okolu vratu sem nosila trak rudečih koralov, ki so kaj lepo pristajali moji ebenovi (črni) koži.

Bila sem srečna. Tekala sem širnim nebom, na solnci ali kjer se mi je zljubilo, često sem spremljevala mater v gozd, kjer smo z velikanskih dreves storžiče in med nabirali. Zvečer smo plesali okolo velicah dreves «baobabov» pri zvoku bobnov in struninih instrumentov. Oj, kako veselje je bilo pri teh ponočnih veseljah pod zvezdatim nebom, ko se je tuljenje oddaljenih levov in cviljenje lačnih hijen mešalo v naš koncert! Moja mati je bila strastna plesalka, in take so tudi vse zamorke. Bila je še mlada in lepa, ter je gledé plesanja in veselosti nadkriljevala vse druge žene kot prava kraljica.

To blaženo življenje sem drago plačala. Ko sem bila dvanajst let stara — v našem gorkem podnebjju je to dospela doba — doletela je vso našo rodbino nesreča, ter je učinila konec vsemu našemu blagobitju.

Nekoliko dnij daleč od naše vasi založili so Arabci, prišedši iz Gorenjega Egipta, zavod po imenu «Zeriba». To je bilo nekako utrjeno tržišče, kjer so menjavali evropsko blago za slone, domače pridelke, osebito pa za sužnje, koje so potem odvažali v Zanzibar ali v Egipet. Čula sem šicer, da vlade evropske na vsak način hočejo zaprečiti to sramotilno trgovino; toda še dandanes ni

trgovina sè zamorci zatrta, in v dobi, o której tú pripovedujem, je bila zelo razširjena.

Podjetniki naše sosedne Zeribe so bili začetkom še dosti vestni in miruljubivi. Zadovoljili so se z menjevanjem navadnega blaga in so le katerikrat kupovali v vojski ujete zamorce, ter so je potrebovali za svojo lastno službo. Toda pozneje so jemali v svojo službo različne pustolovce in potepuhe iz severne Afrike. V svojih založiščih so imeli jako zapeljivo in mnogovrstno blago: pisane tkanine, blesteče izdelke od stekla, opojno žganje, železno in medeno orodje. Imeli so dalje tudi množino pušk, in je pôk iz jedne same vže prestrašil vso vas. Sklenili so torej počasi podjarmiti rodove, med kojimi so živeli, kajti kupčija s sužnji je bila zelo dobičkanosna. Zanašaje se na mnogobrojno število privržencev in veliko zalogo raznovrstnega orožja, napadali so okolne vasi pod raznimi uzroki ter ugrabili v tacih slučajih mnogo mož in žen, posebno pa otrok, koje so osebito kupovali belokožci najraje. Ko pa jednake odprave niso več zadostovale njihovi razširjeni kupčiji, jeli so netiti neprijateljstvo med sosednimi rodovi. In ko so bili ti rodovi vsled medsebojnega mesarenja oslabeeni, prepadli so zmagovalca in premaganega ter je odvedli v robstvo. Vsako leto

so pošiljali na sever mnogo nesrečnih zamorcev, ki niso več videli svoje domovine.

S takim gnjusnim počenjanjem se je vedno bolj krčilo število prebivalcev v naši deželi. Vsako leto je zginilo nekoliko vasij s prebivalci vred.

Mojega očeta so nekočkrat posvarili, da se varuje roparskih Arabcev; ali on je bil uverjen, da se bode trgovcev s sužnji lahko ubranil in prijateljska zveza, kojo je imel z nekaterimi kupci, ga je tudi v tem potrjevala. Toda kmalu smo se prepričali, kako britko se je varal.

Nevem, s kakimi spletkami in nepoštenimi sredstvi so zoper nas naščuvali lastniki «Zeribe» vse naše stare prijatelje, in kake nagibe so imeli, da so prouzročevali te razpore.

Necega dné zapoje bojni boben, ki je bil shranjen v hlevu tik naše koč, ter kliče vse na boj.

Oče moj oboroživši se z bojnim asagajem* in lokom, postavi se na čelo bojevnikov, ter gredó sovražniku naproti. Žene, deca in starci so ostali v vasi, ki je bila dobro utrjena. Kakor se je večkrat pripetilo, nadejali smo se, da se našinci tudi zdaj vrnejo

* Asagaj je kôpji podobna sulica.

zmagonosno. Ves dan smo čuli bojni krik, ki se je počasi bližal. Proti večeru smo ugledali nekoliko krvavih nesrečnežev, ki so iskali pribežališča v našem selu. Naglo smo jim odprli vrata. Toda čujte; to je bil le ostanek vseh bojevnikov mojega očeta! Vsi drugi so padli v krvavi bitvi pod smrtonosnim orožjem močnejših sovražnikov. Tudi moj oče je pal v boji. Naša žalost se ne dá popisati, koja se nas je polastila pri poročilu te strašne nesreče!

Miljo daleč v okolici se je čulo tarnanje vdov in sirotk; mati moja, drugekrati vesela in srečna, si je ruvala lase z glave ter se tepla po životu.

Jaz sem pa obupno kričala, ker sem bila prepričana, da ne bom nikoli več videla predrazega očeta. Toda nevarnost se je bližala ter nismo imeli časa za togovanje. Treba je bilo pomišljati na brambo. Jedva je pribežalo nekoliko naših v vas, so se uže prikazovale na vseh straneh sovražne tolpe.

Streljanje in divji krik se je razlegal okolu nas; v trenotji so obkolili vas. Čemu so nam bile goste zaseke, ko so bile v vasi samo žalujoče žene, deca in starci, nesposobni za brambo. Arabci so nam preteč

veleli, naj odpremo vrata. Ker jih nihče ni ali pa tudi hotel ni razumeti, se torej želji njihovi ni vstreglo. Arabci pa, boječ se, da bi nihče ne mogel uiti, so izsekali v ograjo uhod ter so prihruli v vas.

Sedaj je pa nastala strašanska zmešnjava, bežanje in klanje. Kri je tekla v potokih. Na mnogih krajih je švigal plamen iz sè slamo kritih koč. Splošen požar je dovršil grozo tega dnè. To je bila strašna noč! Kako je bilo možno komu uiti iz tega gorečega pekla? Med plameni so begale žene s svojimi otroci, Arabci so vsacega vjeli, da jim je le blizo prišel in so je z verigami zvezali kot sužnje. Mnogo ljudi se je v kočah zadušilo vsled dima, mnogo jih je poginilo v ognji, ostali so se pa predali zmagovalcu na milost in nemilost.

V tej splošni zmešnjavi sem bila i jaz na tla pahnjena in ko se zopet zavem, ni bilo matere zraven mene.

Velikanski Arabec, skoro tako črn ko mi, je neprestano streljal med neoborožene ljudi; ta me zgrabi in me nese v poslopje, v kojem je bilo uže mnogo otrok pod nadzorstvom oboroženih paznikov. Tu sem ostala še po noči vsa obupana in v skrbeh zaradi materne usode. Morebiti je poginila ali po-

begnila? Nikdo mi ni mogel natančneje povedati; vsak je imel lastnih bolečin dosti in se za druge ni brigal.

Do jutra je pokončal ogenj vso vas; ostale so same podrtine. Vsi starci so bili ubiti, žene in deca ujeta ter namenjeni za pošiljatev v Gorénji Egipet. Dečke in deklice so zvezali z vrvjo v jedno vrsto ter je gnali z bambusovimi palicami ali biči na pot. Med njimi je bilo mnogo malih otròk, kojim so starši bedno poginili na tem ljudskem lovu. Nekateri izmed njih so padali na tla, in se niso ganili z mesta, drugi so zopet bridko jokali; toda neusmiljeni bič je zmogel njih slab odpor.

Jaz sem bila kakor druga deca zvezana z verigo; neprestano sem jokala. Hitro umolknem, ko pred seboj ugledam med ženami za vrat k verigi privezano korakati mojo mater. A tudi ona me od dalječ spozna, roke po meni stegujoč.

«Mati, draga moja mati!» kličem.

Hotele sve jedna k drugi, toda vrv nama je zabranjevala in obe tolpi ste zopet posebej šli naprej.

Zdaj sve se prepričali, da obe živive ter nisve zgubile nadeje, da se vender še jednoč kje srečave.

II.

Mati s hčerjo. — Sittahsi. — Rana na glavi. — Žalostno snidenje. — Nasledki odločnosti.

V dveh dneh pridemo v Zeribo, in ondi nam je bilo šele dovoljeno, da se enmalo odpočijemo. Zeriba je bila dokaj prostrana in okrog utrjena, uhode so pa skrbno stražili. Znotraj smo se smeli prosto gibati. Ker je bila najina topla želja, se snideve z materjo in si z jokom nekoliko potolažive najin bolesten položaj. Želele sve si še, da bi se obe več ne ločile, ali to se ni moglo tako kmalu doseči.

Na poti v Zeribo morali smo pretrpeti mnogo muk; za vsako malenkostno stvar so nas topli. Da bi nam pa ne prišlo na misel, da bi ubegnili ali se spuntali, so nam dajali prav slabo hrano. Nihče se ni brigal za to, smo li dosti močni ali ne, da bi peš prišli v Kartum, najbližje mesto belokožcev. Dan odpotovanja se je približal. Še pojma nismo imeli o daljni poti po pustih gorah in pekočih peščeninah in naša srca je navdajala bolesten misel, da bomo za vselej ostavili našo krasno domovino. Med zamorci nastane splošen jok in t̃arnanje; toda brezčutni gospodarji se še zmenili niso za to, da, manje nego lovec za stok obstreljene srne.

Naša karavana je bila sestavljena pred Zeribo. Arabci, oboroženi z dolgimi puškami in še daljimi biči, so sedeli na oslih, na velbljodih, da, celo na volih.

Žene in deca se mogó prej prodati nego moške, ki so bolj nagnjeni k odporu zoper svoje gospodarje. Najmlajše otroke so naložili na velbljode. Dasi sem bila na pol uže dorasla, so me vendar posadili na velbljoda, a ne znabiti zaradi tega, ker sem bila kraljeva hči, temveč zbog tega, ker so me navihani kupci s človeškim mesom uvrstili med «sittahse» (t. j. deca obojega spola, šest «palm» velika), za koje so v Kartumu plačevali do petdeset goldinarjev. Torej je umljivo, zakaj se je lepši ravnalo s tako dragim blagom.

Mlade žene, torej tudi moja mati, so nesle težka bremena. Prvi dan našega potovanja je minol mirno, kajti ostro strahovanje nas je primoralo k pokornosti. Mater svojo sem ugledala nekolikrat na poti, korakajočo med ženami, jaz sem pa sedela s štirimi mnogo mlajšimi deklicami v košari na velbljodu.

Velike muke sem trpela s svojimi tovaršicami v tej tesni košari, toda potrpehla sem. Materi se je dovolilo, kedar se je karavana ustavila, priti k meni, in to priliko sve

porabili, da sve se vzajemno tolažile. Čim bolj smo se oddaljevali od naše domovine, tim otožnejša je prihajala moja mati. Ko necega večera prečujemo ob vznožji visokih gora, ki so tvorile neprestopno gradbo med nami in našo domovino, me mati objame ter pošepeta na uho: «Lori, delj ne morem tega prenašati. Rajši umrem, nego bi trpela to gnjusno robstvo; i tebe pri belokožcih čakajo raznotere muke in težave. Kakor ti je znano, trgovci Zeribe ne bdé po noči tako strogo ko po dnevi in zaradi tega sem sklenila pobegniti. Ali hočeš z menoj ubegniti?»

— ,Da, mati,‘ odgovorim. ,Kam pa ideve? Oče je mrtev, naši sorodniki in prijatelji so pomorjeni, vas naša vpepeljena. . . . Kam se napotive?’

«Sama ne vem, drago dete; a zdi se mi, da se nama nikjer huje ne more goditi. Gledive, da prideve zopet nazaj v kraj, kjer smo tako srečno živeli. In ko bi se to nama ne posrečilo, saj uideve usodi, koja naji čaka pri belokožcih.»

— ,Mati, jaz sem pripravljena!‘ . . .

Po kratkem dogovoru me je prosila, da o vsem molčim, na to se ločive, da ne bi vzbudile kak sum. V istini, bil je to predrzen korak, kojega se človek more lotiti v največji bedi. Kaj bi neki mogla doseči žena

s slabim otrokom v neznani deželi, po koji so se klatile različne ujede in divje zverine. Kupci z robovi so to dobro vedeli, ter so beg smatrali nemožnim.

Ko se stemní, ustavi se vsa karavana, da bi se, kot navadno, vlegla k počitku.

Kakor sem vže omenila, smo se ustavili na podnožji visokih hribov, za kojimi se je razprostirala neizmerna peščena puščava; ali tudi okolu nas je bila pokrajina izsušena, pusta in poraščena le z osatom. Edini potok, ki je šumljal z višine, je napajal ob bregovih svojih divna grmovja, osebito papirus, ki bujno raste v teh krajih.

Naš tabor je imel samo dva ali tri šotore za karavanske načelnike; sužnji in čuvaji Zeribe so ležali pod širnim nebom vkupe, sredi velbljodov in volov. Velik ogenj je strašil leve, slone in hijene, ki so blizu nas lazile, da bi nas ne napadle.

Ko sužnjim podelé betvico riža za večerjo, velé jim, naj se vležejo. Večina izmed njih je spala uklenjena. Nekoliko Arabcev je vedno vrstivši se skrbelo, da ogenj ni ugasnil in da se za korak kedo ni oddaljil iz tabora.

Vležem se med druge na pesek ter sem na videz spala.

Moje tovaršice, utrujene od celodnevnega mučnega potovanja, hitro trdo zaspé; jaz

sem pa čakala mater, ker mi je obljubila, da kmalo póme pride.

Bila je krasna afrikanska noč, gorka in mirna. Kakor v grobu je bilo tiho po vsej okolici, kojo je medlo razsvetljeval plamen našega ognja. Po prestankih se je čulo iz daljave rujovenje divjih zveri, ki se je pa kmalu zgubilo v nočni tihoti. Dolgo, dolgo sem čakala, napósled pa še jaz zaspim. To noč je bil na straži jako čuječ paznik, kar je jako zadrževalo najin beg.

Proti jutru se končno pojavi pred menoj črna senca, ki me vzdrami. Probudivši se, bi bila strahu kmalu zavpila, kajti pred menoj je stala moja mati, koja me je prijela za roko.

Plazile sve se po tleh naprej v stran od spečih oseb do volov, ki so bili privezani h kolom. Na ta način sve prišle za taborišče. Niti besede nisve spregovorile, da bi ne zbudile paznikov. Priplazivši se do potoka, postaneve in se objameve; šele tu sve mogle prosteje dihati. Sedaj šele mi pové mati, da je beg najin zadrževala čuječnost paznikov in da je morala pregrizti vrv, s kojoj je bila privezana k drugim. Še le ko se paznik ni mogel ubraniti spanja, se jej je posrečilo uteči; seboj je vzela tudi njegovo sulico in se priplazila k meni.

Sedaj sve bile svobodni. A niti trenutja nisve smele zamuditi. Bilo je ravno pred solnčnim vzhodom, in dobro sve vedele, da bodo naši trinogi, opazivši najin beg, tekoj se spustili za nama, da naji zasledé. In gorjé nama, ko bi naji vjeli; neusmiljeno bi se nad nama maščevali.

To je mati dobro vedela, zaradi tega sve nemudoma hitele naprej, kar so nama dopuščale najine moči. Šle sve v to smer, po kateri je včeraj potovala karavana, potem jo pa vbereve v velik gozd, da bi tu našle skrivališča in krepíla. Bredle sve po bregu ob potoku, da bi se tim lagje skrile, ko bi v taboru nastal vriš.

Grobova tihota je vladala po vsi okolici in ogenj v taborišči je ginjeval najinim očem kot pojemajoča zvezda na nebu. Čim dalje sve korakale, tim večja groza me je navdajala. Iz pobrežnega grmovja je bilo čuti prečudne glasove. Kar je bilo preje iz daljave slišati, oglašalo se je zdaj prav blizu. Da, celo mati se je strahu stresla, ko nekaj v visoki travi zašumi; mahala je s sulico na vse strani, da bi me le umirila.

«Ne boj se, Lori!» pravi, «to je bila antilopa, ki je bežala k potoku!»

Čez nekoliko časa zopet dé: «To je šakal, ki pred nama beži!»

Rada bi bila to verjela, ko bi ne bila zapazila velikih iskrečih oči in ne slišala skokov, kakeršnih ne delajo pohlevne živali. Da bi me mati odvrnila od mojega opazovanja, prične mi razkladati svoje črteže za bodočnost, in sve se takó oddaljile od potoka, kjer nama je pretila največja nevarnost.

«Čuj, Lori,» dé ona, «v najinem rojstnem kraji je zdaj vse zapuščeno in opustošeno, šle bove v deželo Baggarov, ki leži od-todi samo nekoliko dni hodà. Njih načelnik je bil prijatelj tvojemu očetu in neprijatelj lastnikom Zeribe; on naji bode gostoljubno sprejel. Dežela njegova je rodovitna, rodi obilico riža, sorghum (najvažnejša, da skoro jedina pšenica zamorcev v Afriki) in okusnega ovočja; črede ovàc in ovnov skoro prepolnjujejo pastvine. Ondi bove srečno živele.»

Te besede so me zopet napolnile z nadejo. Ko prideve na kraj, zaraščen z gostim grmovjem, oglasi se pred nama votlo in hripavo rujovenje, da so se nama kar lasje ježili. Postojim ter se stisnem k materi.

— ‚Ne hodive v to stran,‘ jo prosim, ‚srečale bi leva!‘

«Leva? Lori, kaj pa misliš? Lev se drugačnim načinom oglašà prej bo ondi kaka lačna hijena, ki obira mrhovino.»

Torej ta kraj, zaraščen z gostim grmovjem, zapustive. Mati, vedno pripravljena k obrambi, dé ljubeznjivim glasom:

— «Sedaj, draga Lori, ko sve ušle ne-
usmiljenim trinogom, moreve še srečne dni
doživeti vkupe v mirni deželi Baggarski.
Ako naji ne sprejmó gostoljubno in darež-
ljivo, kakor to pristaja vdovi in hčeri na-
čelnikovi, stopive pa v službo premožnega
občana. Gospodinjstvo dobro umejem in me
ne skrbi, da bi se ne mogle preživiti. Ti,
ko dorasteš, mogoče . . .»

Strašno rujovenje se zopet prične, toda
v popolnem drugem smeru, kakor bi bila
ta zverina naglo premenila svoje mesto.
Zopet se pritisnem k materi in komaj si
upam dihati.

— ‚To je lev, to je lev!‘ šepnem.

— «Tiho, Lori!» me opominja mati, da
bi me potolažila. «Ne boj se. Ta zver se
bolj naji boji nego me nje. . . . Idi naglo
naprej, dete moje in si iz glave izbij take
abotne misli; gledive, da kmalu prideve v
gozd . . . ondi bove dobile kokosovih orehov
in nekaj medú.»

Rujovenje se zopet v tretje ponovi a takó
strašno, da se je gotovo čulo nekoliko ur
v okoliši. Ni bilo nobene dvombe, lev je
nama sledil, hoteč preprečiti pot.

V tem trenutji tudi mati ni mogla več prikrivati strahu; dobro je vedela, da lev tako oznanja svojo prisotnost, ko se pripravlja k napadu. Ko premišljujeve, kako bi mogle uiti tej nevarnosti, ugledave velikanskega leva, ki se nama približuje s seženj dolgimi skoki. Mati me tako silno pahne od sebe, da sem se, ko bi trenil, valjala v travi, sama pa naperi sulico ter mi kliče:

— «Reši se, Lori!»

Jedva se zavem, ugledam pred seboj strašen prizor: srce pretresujoče vpitje materino in levje rujovenje; kosti materine so kar pokale med ostrimi levjimi zobmi.

Poskočim klicoč:

— ,Mati, mati moja, kje ste?«

Velikanska zver, neseča v gobcu človeško telo, ki je bolečine vpilo, se hoče oddaljiti, jaz pa bežim za levom, hoté ga revica zagrabiti.

— «Reši se, Lori, reši se!» kriči náme umirajoča mati.

Ne brigaje se za te besede, bežim brez strahu naprej. Hitro pa čutim takó silen udarec na glavo, da sem zopet odletela v grmovje. Lev se še ozrl ni na takó majhen plen, kakor sem bila jaz; mahne z repom po meni in omedlim. Ostala sem nezavestna ležati in možno, da je bilo meni namenjeno, ujedam biti tečna hrana.

III.

Kupec s sužnji. — Prvo mesto beluhov. — Rešiteljica. —
Kako sem postala učenka.

Ko se zopet zavem, bil je uže jasni dan; sedela sem v košari na velbljodu, ki je kljusal v taborišče robovskih kupcev. Dva izmed teh vrlih ljudij sta korakala na strani živali, ter sta jo priganjala, da bi preje dospeli h karavani. Ko jeden zapazi, da sem še pri življenji, dé zadovoljno:

«Sittahsi je rešena in imamo zgubo zopet nagradjeno. . . . Kar je po materi ostalo, ni vredno, da bi človek pobral.»

Ta pogovor je spremljal satansk smeh.

— «Saj jej radi privoščimo,» odgovori njegov sodrug. «Bila je nepokorna žena, ki je, kot bivša žena načelnikova, težko prenašala svojo usodo . . . ne vem, ali bi bili v Kartumu dobili zánjo 100 tolarjev!»

— ‚Kje je moja mati?‘ vprašam.

Mestu odgovora se mi še rogata.

— ‚Kje je moja mati?‘ vprašam zopet ter hočem skočiti na tla.

— «Tiho bodi!» zakriči náme jeden paznikov, «tvoja mati je prejela zasluženó kazen; ona je ondi, kamor tudi ti spadaš. . . . Nadejam se, da njena nezgoda pouči i druge.»

Pozneje sem zvedela, da so rujojenje leva, ki je nama bil tako usoden, tudi slišali v taboru, osem kilometrov od nesrečnega kraja. Zjutraj, ko so zapazili našo neprisotnost, zapovejo dvema Araboma, da naji poiščeta in privedeta nazaj. Po stopinjah na peščenih tleh sta lahko takoj spoznala, kam sve utekle, ter naji zalotita na mestu, zaraščenem z grmovjem, kjer se je nesreča pripetila. Ondi sta me dobila na tleh v nezavesti ležečo in ker nisem bila tudi ranjena, me položita v košaro. Kacih sto korakov dalje sta našla ostanke moje raztrgane matere. In tako smo potem zopet nastopili pot nazaj.

Naj omenim, da sem vse te podrobnosti še le pozneje zvedela. Nesreča moja je dosegla vrhunec; pogumna moja mati je našla strašno smrt, vse drugo mi je bilo zdaj deveta briga. Še misliti skoro nisem mogla, taka otupelost se me je bila lotila.

Dospemo torej v tabor, ko je bilo vse pripravljeno k odhodu; pazniki in sužnji so náme radovedno pogledavali, vodnika pa, ki sta me sem privedla, sta načelniku karavane nekaj pripovedovala. Načelnik karavane je bil star jednoók Arabec. Ta človek, nečuveno neusmiljen, se obrne k nesrečnim zamorcem ter na vse grlo kriči:

— «Mater tega dekleta je raztrgal lev. Zavrženi pagani! kedor bi poskušal uteči, tega zadene ista usoda. In ker je sittahsi učinila jednako ter nam pobegnila in nas pripravila o zlati čas, bode kaznovana.»

Takoj pristopi rabelj in mi dá dvajset udarcev z bičem. . . . Takó plačujejo robovski trgovci ljubezen do starišev! To gnjusno kazen sem prenašala, kakor bi bila brezčutna. Dovršena je bila mera mojega obupanja, na to je pa sledila otupelost in brezčutnost.

V takem položaji sem se nahajala ves čas potovanja. Trpeti smo morali glad, žejo in tiranje, osebito v pustem kraji pred Kartumom. Vsled mojega ponesrečenega bega so jako ostro náme pazili. Toda zaradi moje telesne in duševne nezmožnosti sem bila za vse nebrižna.

Dospevši končno v Kartum, nisem ničesar občudovala kakor drugi sužnji, dasi so ondi kamenene hiše, druge pa kar navadne, ki so vzbujale pozornost zamorcev. Naši mučitelji, da bi se nas prej znebili, se še v mestu ustavijo ne; razprostrli so svoje šotore v obširnem vrtu pri izlivu Modrega Nila v znani egiptovski veletok. Tam so se shajali mešetarji in kupci robov.

Imela bi biti tudi prodana; toda nekaterim kupcem, ki so bili prišli pogledat na človeški somenj, ni dopadala moja vuna-njost. Na mojih suhih ramenih se je poznal še bič, in rane me niso mogle dosti priporočati. Meni je bilo pač vse jedno, ali bom prodana ali ne, kajti jednako sem se bala svojih veliteljev, bodi si črne ali bele kože. Na tem svetu nisem imela nobenega upanja v boljšo prihodnjost, niti jedna blažena urica mi ni migljala naproti.

Ali, hvala Bogu, kmalu sem bila svoje prevare oproščena. Necega dné ste prišle v našo ograjo dve gospe bele kože; bili ste mati in hči. Po njujini služinčadi sem sodila, da morate biti jako bogati.

Prvikrat sem ugledala bele Evropce. Občudovala sem ji in najmanjšega sovraštva nisem čutila do njih. Mati je bila uže stara gospa nagubančenega obličja, a njena rujavolasna hčerka me je pa temveč zanimala.

Stara je bila kacih 22 let; postave je bila tenke, gibčna in obleka njena zelo vkusna; sploh je vsa njena vunjanost pričala o trdem, toda o dobrem značaji.

Bila je gospa Tinnova sè svojo hčerko; rodod Hollandčanki in neizmerno bogati, ki ste se zabave radi podali na nevarno potovanje v osrednjo Afriko. Gospica Tinnova

je slula in bila imenitna, ker je z veliko marljivostjo gojila prirodne vède. Izdala je na svitlo učenostno delo v francoskem jeziku, tikajoče se zanimljivih prikaznij v rastlinstvu ob bregovih reke Bahr-el-Ghazal. Ona se je vrlo poganjala za zamorce, ker je predobro poznala gnjusno obrtnijo ž njimi. Zaradi tega se je hotela prepričati, ali se ne nahaja med pripeljanimi sužnji iz osrednje Afrike kaka oseba, ki bi trebala njene pomoči, njenega zdravilstva i. t. d.

Trudila sem se, da bi nase obrnila pozorost gospodične Tinnove. Toda bolezen moja in slabost obrnile ste pozornost odličnih gostov mnogo bolj náme, nego moja zvučanost.

Gospica je povpraševala jednoókega Arabca o meni, ki jo je spremljal po bazaru. Arabcu se je zazdelo prospešneje, govoriti resnico ter jej je pripovedoval ves najin tužni dogodek. Nij se varal v svoji nameri, kajti gospica Tinnova me je hotela kupiti. Prebrisani trgovec, ki bi se bil mene rad znebil pred nekoliko dnevi za polovično ceno običajne sittahse, gnal je ceno zeló visoko.

Služinčad, ki je obe dami spremljevala, je kar usta odpirala nad tako ogromno ceno; toda gospica Tinnova je vkljub temu brez dolgih pogajanj plačala Arabu zahtevano svoto.

Postala sem tedaj lastnina krasne gospice. Sklenivši pogodbo z Arabom, je zadobila gospica še le pravico, da me sme vzeti seboj v Kartum na svoj dom.

Na sebi sem imela samo tenko srajco, torej nisem delala gospema dosti preglavice.

Jednoóki kupec se posloví od mene s temi besedami:

— «Srečna si, sittahsi, ta premožna go-spa ti bo osladila življenje... Allah je velik!»

Na to odide k svojim pomagačem, da se pobaha s to prodajo. Gospica Tinnova me je peljala za roko iz bazara. Potoma se je smejala ter mi nekaj pripovedovala, česar pa nisem umela. Najbrž me je to-lažila ter mi obljubovala boljši prihodnjost. A ostala sem popolnem nebrižna, kajti moji žalostni duši je bila ta prememba brez vsa-cega upliva.

Kmalu pridemo v neko hišo, kjer se je trlo slug in služkinj, belih in črnih. V Kar-tumu se je govorilo, da je gospica Tinnova sultanova sestra v Carigradu, drugi so pa zopet pravili, da postane najbrže kraljica Sudanska. Istina je bila, da ste obe dami živele jako dragoceno in ste se povsodi od-likovali po svoji velikodušnosti. Moja ve-liteljica je naročila staršim zamorkam, koje je bila tudi iz sužnjosti odkupila, da bi mi

skrbno stregle. Najprve so me skopale, kar je moje trpinčeno telo jako okrepilo. Dokler ni bila izgotovljena záme nova obleka, nosila sem dragoceno pisano srajco, o kakeršni se mi še sanjalo ni. Ko si s tečno hrano utolažim glad, me peljejo k gospici Tinnovi, koja je stanovala v prostornem salonu, orientalsko okrašenem. Poleg nje je sedela zamorka, po obrazu soditi, bila je našega rodu. Zamorka me nagovori s sledečimi besedami:

— «Lori, pohajam iz rodu Baggarskega, ki je sosed vašemu rodu. Naša preljuba gospica Tinnova mi je naročila, naj ti oznanim, da dobro pozna tvojo nesrečno usodo in minulost in da bo potrpežljiva s teboj. Kupila te je samo zaradi tega, da bi ti olajšala usodo. Ako želiš, pošlje te pri prvi priložnosti zopet nazaj v tvojo domovino, ako pa hočeš tu ostati, skrbela bo za tvojo prihodnjost, kajti ona te ne smatra za sužnjo, temveč za svojo prijateljico.»

Nadaljujoč mi pripoveduje: «Ko bi ne bila tvoja mati na potu poginila, gospa Tinnova bi jo bila tudi odkupila iz sužnjosti, da bi mogli vkupe živeti.»

Poslušajoč zamorko, zrla sem v svojo dobrotnico, koje sočutno obličje in odkritosrčni usmev sta mi vse potrjevala, kar mi je zamorka pravila.

Sladko ime «mati», koje si nisem drznila spregovoriti od onega strašnega dogodjaja, vzbudilo je v meni tolažljivo čuvstvo. «Kaj?» vskliknem, «ta bela gospa je tako vrla, da bi bila moja mater iz sužnjosti odkupila ter naju nikoli več ločila.»

Gospica Tinnova povsem ni razumela mojih besedij, a gotovo je umela moje ganotje. Plakajoča vržem se jej v naročaj, nemogoč prikrivati čutov hvaležnosti.

Od te dôbe sem živela v hiši Tinnove gospice, kjer sem uživala najnežnejšo oskrb.

Pomišljalo se je tudi na to, da bi bila poslana nazaj v svojo domovino, toda vsled verodostojnih virov je bil naš rod popolnem pokončan od lastnika Zeribe in torej nisem imela vzroka, ostaviti svoje dobrotnice.

Kaj vam dalje hočem še pripovedovati?

Nekoliko let sem spremljevala gospico Tinnovo, koji sem se bila prikupila, na potovanji po Afriki.

Prva njena skrb je bila, da bi bila v najpotrebnejših predmetih vzgojevana.

Konečno mi je ustanovila skromni dožitni dohodek, da bi mogla spodobno živeti v izobraženih deželah.

Oh, kako sem spoštovala in čislala plemenito deklico, koja me je osvobodila iz propasti bêde in zasramovanja.

Žalibože, ni mi bilo dano dolgo živeti v njeni družbi. Nahajala sem se baš v dekliskem zavódu v mestu Kahiri, ko se podá gospica Tinnova na dolgo in nevarno potovanje v deželo Tuarekov. Njena mati in bližnji njeni sorodniki so na tem potu podlegli afriškemu podnebjju.

Zastonj so odkritosrčni prijatelji svarili gospico Aleksandrino pred potovanjem po opustošenih deželah, v kojih biva gorkokrvni a nevkročeni ljud; njeno koprjenje po novih krajih je vkljub temu zmagalo nad razumom. Nedolgo po njenem odhodu napadli so jo Tuareki in umorivši jo, učinili so konec njenim plemenitim naporom. Ti roparji v zavojih so strah karavanam v Srednji Sahari, koje napadajo in grdo ž njimi ravnaajo. Vpadajo tudi v Nigrícijo, od koder odvažajo ljudi, prodajajoč je za sužnje.

Često sem se jokala nad njeno usodo in sè žalostjo se bodem spominjala predrage svoje dobrotnice, dokler bo utripalo moje srce.

Komur bi se čudno zdelo, da se uboga zamorka, čudesno odkupljena iz sužnjosti, drzne stopiti v vrsto «učenk», temu odgovarjam: Bila sem v šoli trpljenja in nesreče.

O, ko bi blagim čitateljicam ne bilo treba nikoli spolnovati dolžnostij, koje nalaga ta šola!»

Obljuba.

Životopisna črtica o slavnem stavitelji
Donatu Bramante.

Leta 1458. živel je v Italiji v mestu Castello-Durante sicer uboga rodbina gledé zemskih zakladov, toda bogata čednostij. Jakob Bramante hvalil je vsak dan Boga za dobrote, s kojimi ga je obdaroval. Žena njegova bila je vrla gospodinja in njegova otroka sta ga istotako ljubila iskreno, kakor on nja. Hišico njegovo, postavljeno kraj gorskega porobka, poljubljali so prvi žarki vzhajajočega solnca, opoludne jih je pa varoval perečih žarkov solnčnih okrepcujoči hlad zelenega vinograda in smokvinih dreves, na kojih so žvrgoleli ptički svoje ljubeznjive pesnice. Toda največje veselje njegovo bili so mu žena in deca: Donat in Ivanka.

«Glej,» je večkrat rekel Jakob svoji ženi, «kako naji ljubita. Kako mirna in ljubka je Ivanka, na čegar licih cvetó rudeče rožice, pričujé o njenem zdravji. Donat pa, kako brhek, marljiv in pameten deček je!»

«Da, da,» odgovarjala mu je dobra ženka Terezija, «toda dozdeva se mi, da se Donat preveč uči, preveč dela; vedno tiči v knjigah in ves zamišljen hodi okolu. Bega tudi

po okolici in stika, kot sam pravi, po ostan-kih starodobne umetnosti, preiskuje stare spominke tú in tam in nič ne zgreši njegova pozornost.»

«Prav imaš,» dé Jakob, «to dete ima mnogo veselja do risanja; vse predmete, ki ga zanimljejo, nariše, takó da sem časih presenečen o njegovi ročnosti. Donat bo jedenkrat — saj upam — znamenit umetnik. Toda, da se še više popolni in izuri, poslal ga bom v Urbino k svojemu bratu Jarneju, ki naj ga izuri v slikarstvu.»

Donat, hrepeneč po izobrazbi, je vse noči tičal v vednostnih knjigah, čital razprave o slikarstvu, staviteljstvu in matematici, po dnevi pa, kakor vže povedano, letal je po okolici, risal načrte, stare podrtine razrušenih gradov, v duhu postavljaj in sè svinčnikom na papir risal mogočne stebre za hrame, nesoče lahke oboke, in takó se je pečal cele dni s temi predmeti.

Čestokrat, jedva je solnce pozlatilo sè svojimi prvimi žarki oknice spalnice njegove, vzal je svoj zvezčič in knjige ter odšel z doma in ni se vrnil do večera. Vrnivši se domov, je veselo objel mater svojo okolo vratu, ki se je zeló veselila ob prihodu svojega sinčka, po kojem je vže nemirna hrepenela, a niti pokarati ga ni mogla. Ali oče

Jakob je vselej rekel malemu nepokojnežu in mu zeló resno zabičil:

«Donat, Donat, pazi! S svojo nenavzočnostjo delaš nam vedno skrbi; če se ne poboljšaš, sežgal bodem vse tvoje zvezke in knjige in mestu, da bi te poslal k strijcu Jarneju učit slikarstva, dam te učit k zlatarju Tinetu.»

«Odpustite, dragi oče,» prosil je Donat, «saj vas več ne bom žalostil. Toda pogledjte! Potoma mi na misel pride podoba krasne palače, kojo sem tu narisal.»

Pri teh besedah pokaže Donat svojemu očetu načrtek grada in mu predloži popolen plan njegov. Jakob je pregledaval jako pozorno dečkovo delo, obličje njegovo se razjasni, objame dečka in ga iskreno poljublja. Terezija je pa med tem prinesla večerjo, in kmalu je bil pozabljen Donatov prestopek.

Nečega dné vstane Donatek o jutranjem svitu in bojé se, da bi ne bil pozorovan, vzeme svoje načrtke in knjige, hitro ostavi dom in se daleč, daleč napoti.

Ostavimo dečka na njegovem potikanji in pogledimo, kaj delajo starši in sestra.

Solnce se je uže davno skrilo za visoke goré, a Donata le ni domov.

Jakob, Reza in Ivanka so bili v velicih skrbéh. Preiskali so vso okolico in kraje,

Donatu najljubše, glasno ga klicali po imeni, ali odgovarjal jim je le jék. Iskali so ga vso noč — a marno! Vže so prvi solnčni žarki zlatili zemljo — toda Donat se nij še vrnil. Nesrečna rodbina je plakala žalosti in skrbi.

Nakrat nekdo potrka na duri ter kliče, naj duri odpró.

«Moj sin!» vikne Reza, čuvši njej znani glas.

Srce njeno je nij varalo: bil je Donat, ki v hipcu objame mater, koja ga poljublja.

Toda Jakob opazi dečkovo blede obličje in ko pogleda k durim, vidi ondi stati na pragu dva kmeta, koja sta tiho poslušala ta prizor.

«Pridita le sem, prijatelja,» oglasi se Jakob, «in bodita navzoča, kako vesel je oče, ki je zopet našel svoje zgubljeno in objokovano dete.»

«Ali malo je manjkalo in ne bili bi živega več videli,» odgovorita kmeta. «Šla sva v Urbino, kar sredi širne krajine zapaziva navidezno speče dete. Greva k njemu, je kličeva, a vse zastonj: mislila sva, da je mrtvo. Vzameva torej dete v naročaj a vidi, da mu bije še srcece; kar se premakne in odpre oči. Ubožec je pojemat glada in žeje. K sreči sva imela seboj nekaj hrane,

s kojo se je deček nekoliko okrepčal ter nama pové, kedó in čigav je. In napotiva se ž njim in sva ga spremila le sem. Ostanite torej zdravi, z Bogom!»

Po teh besedah sta hotela kmetiča odriniti, ali Jakob ju ne pusti ter ju popelje k mizi, koja je bila uže bogato pogrnena v oslavo vrnitve Donatove.

Potem dé oče sinu, naj natanko pripoveduje svoje dogodjaje. In deček prične pripovedovati:

«Čital sem životopis Brunelleskijev, koji je, kakor vam znano, umrl v tem letu, v kojem sem se porodil.

Njegova stavba vodnjaka pri cerkvi sv. Marije del Fiore v Fiorenci je vse misli moje takó objela, da vso noč nijsem zatisnil očij. Jedva je solnčice vzhajalo, hitro vstanem in begam po vsej okolici, kajti glava moja je bila prenapolnjena sè stavbenimi načrti. Tekal sem vedno dalje in nijsem opazil, da sem pot zgrešil. K temu se pridruži še glad; hotel sem se vrniti, toda prave poti nijsem več našel. Krenem na desno, v levo in vedno bolj zaidem od prave poti. Nastane noč; vsedem pod visoko drevo, kar čujem nek hrup.

Prešine me strah, vstanem in bežim v črni tmi, kar so me noge nesle, konečno

omagam glada in žeje ter se zgrudim. Ah, kako mi je bilo žal, dragi oče, da vas nisem ubogal! Kako sem se kesal, da nisem poslušal vaših modrih opominov!

Kljub vsemu upiranju mi konečno spanec zatisne oči. V sanjah se mi prikaže sveta Devica Marija; krasote je kar lesketala, čelo imela je okrašeno sè zvezdato krono ter mi pravi:

«Donat, tudi ti boš jedenkrat stavitelj, in baš tako proslavljen, kakor je bil Filip Brunelleski, kojega tako občuduješ. Sama jaz sem te zapeljala v to pusto okolico. Čuj želje moje: Na tem kraji, kjer zdaj spiš, kjer trpiš glad in žejo, zgradil bodeš vodnjak, koji bode v obilici preskrboval z vodo vso okolico.»

To izgovorivši predloži mi Marija vodnjakov načrt ali plan. Bila je kaj čudna stavba. V senci zelenih dreves stal je vodnjak, h kojemu so hitele žene in deca po vodo; zatem izgine Marija, jaz pa čutim kar nakrat, da me nekdo dviguje kvišku od tal, da so moje ustne omočene z neko okrepčevalno tekočino — in v tem trenotji se zbudim v naročaji dveh dobrih mož — in to sta bila vidva — dostavi deček, obrnivši se k kmetoma, ki sta čudeč se poslušala malega Donatka — to sta bila vidva,

ki sta me ohranila pri življenji ter me izročila očetu, materi in Ivanki.»

Donat je ves ginjen plakal; a naglo pa vsklikne svete navdušenosti:

«Ne vem sicer, me bode li doletela ta slava, kojo mi je Marija prorokovala; vendar sveto obljubujem, postane-li Donat Bramante kterikrat slaven mož in ime njegovo imenitno, zgradil bode potem oni vodnjak, kojega je videl v sanjah, na tem mestu, kjer bi bil kmalu poginil.»

Donat umolkne, Jakob pa spozna iz teh besed, da sina njegovega čaka še velika bodočnost ter pravi:

«Donat, da bi pa mogel postati tak umetnik, kakor je Mati Božja prorokovala, odpotuješ vže jutri k mojemu bratu Jarneju. Bodi mu ondi v vseh stvareh poslušen!»

Donat Bramante se je v istini učil nekoliko časa slikarstva pri strijcu Jarneji v Urbino ali pri bratih Carnovale.

Ker je pa le hrepenel po staviteljskej umetnosti, je potoval po Lombardiji, Rimskem ter prehodil velik del Italije. Potoval je od mesta do mesta ter stavil cerkve in palače. Obljube in lesk privabijo ga na dvor Franciška Sforce ter se napoti v Milan, kjer je ostal do l. 1459. Obsipan z raznoterimi odlikami in darovi, Bramante ni nikoli zabil

svojih dolžnostij vrlega sina in brata. Ko postane premožen, obogatil je tudi očeta in mater, ki sta se radovala pozne starosti in stalnega zdravja, ter bila priči velike slave njižinega sina, koji i ljubljene sestrice svoje, Ivanke, nij zabil ter jo bogato opremil, ko se je možila.

Iz Milana se napoti Bramante v Rim l. 1500., v dōbi, ko je slava njegova prikipela do vrhunca.

Ondi si je znal pridobiti naklonjenost papežev Aleksandra VI. in njemu naslednika, Julija II., koja sta mu izročila izvršitev najvažnejih svojih poslov, s kratka, Donat Bramantejevo ime je tako zaslulo, da so ga smatrali prvim staviteljem svoje dōbe.

Necega dné, ostavši vsa pričeta dela v Rimu, Bramante izgine in nekaj tednov nij bilo po njem ni duha ni sluha.

Kje da je tičal ali kaj se je ž njim zgodilo, tega ni vedel nihče.

Donat bil je pa v Castello-Durante sredi množice delavcev, zidarjev in staviteljev: prišel je sem spolnit svojo obljubo.

Kmalu se je popenjal krasen vodnjak v tej pusti okolici na mestu, kjer bi bil skoro Bramante poginil. Vode je bilo obilo v njem in okolu njega zasajeno drevje varovalo je

vodnjak sè svojo senco; Bramantovo ime bilo je blagoslovljeno.

Pozneje so zgradili tu mnogobrojno stanišč v razkošni oazi; pusta ravnica premenila se je v lepo vas in marsikak potovalec občudoval je duhapolno delo Bramantovo — krasni vodnjak.

Napis, ki je značil staviteljevo ime, je vže izbrisan, toda spomin na Bramanta je še dandanašnje ohranjen živo med stanovniki, koji hodijo vsak dan po krepilno in hladno studenčnino iz slovečega vodnjaka, in nikdar ne zabijo poklekniti pred podobo nebeške Bogorodice, ki se nahaja vrh veličastne stavbe.

Donat Bramante se je porodil l. 1444. in je umrl v Rimu l. 1544.

Njegovega veličastnega pogreba se je udeležil ves papežev dvor, vsi slikarji, stavitelji in podobarji, živeči onikrat v stolnem mestu vsega kristijanstva. Pokopali so truplo njegovo v cerkvi sv. Petra. Slava njegova, vže tako velika, ko je bil on še pri življenji, vzrastla je še mogočneje po njegovi smrti, kajti o njem pripovedujejo, da je bil jeden največjih ženijev staviteljskih štirinajstega stoletja.

Narodna in univerzitetna
knjižnica

© NUK

00000447077

